A pénz története Babilóniában a pénzverés előtt és után[1] *(könyvrecenzió)*

LAKATOS ARTUR[2]

Ezen könyv alapját Vargyas Péter az akadémiai doktori cím megszerzése érdekében megírt disszertációja képezi, mely ugyanakkor egy tevékeny élet kutatómunkájának szintézise is, amelynek elsődleges kutatási területe az ókori Kelet gazdasága. Több hasonló, de mégis eltérő tanulmányból áll össze, és nemcsak hasznos és érdekes olvasmány, hanem egyben fontos hozzájárulás az ókori Kelet gazdaságtörténetéhez is.

Kulcsszavak: Babilónia, Perzsia, pénz, érme, régészet.

JEL kód: N-14

Ezen kötet a Pécsi Tudományegyetem Ókortörténeti Tanszéke új könyvsorozatának, az Ókor – Történet – Írásnak első kötete. Egyúttal hódolat is a tanszék 2009-ben elhunyt tanára, Vargyas Péter emléke előtt, akinek akadémiai doktori disszertációjának bővített változatát rendezte nyomda alá Csabai Zoltán. Vargyas Péter ezen disszertációját 2004-ben védte meg a Stanford Egyetemen: azóta ismeretanyaga, adatai bővültek, valamint kimaradtak a könyvváltozatból azok a fejezetek, amelyeket a szerző önálló tanulmányokként, külön kívánt megjelentetni.

Vargyas Péter nemcsak kimondottan Babilon, hanem az egész ókori Kelet gazdaságtörténetének jó ismerője volt, és ez erre a munkájára is rányomja a bélyegét: habár elsősorban Babilonra igyekszik koncentrálni, ugyanakkor azonban nem különálló egységként, hanem a kortárs világ szerves részeként tárgyalja. A könyv bevezető fejezete, a *Pénz a vert pénz előtt*, a mezopotámiai premonetáris eszközök problematikáját tárja fel, valamint a pénz mint fogalom meghatározásának módjait és helyét a

[1] Vargyas Péter: *A pénz története Babilóniában a pénzverés előtt és után*. L'Harmattan Kiadó, Pécsi Tudományegyetem, Pécs–Budapest, 2010. Szerkesztette Csabai Zoltán. 348 o.

[2] Dr. kutató, TE-206-os kutatói szerződés, a Román Tudományos Akadémia kolozsvári fiókszervezete keretében

mezopotámiai gazdaságtörténetében, az ezüst elsődleges értékét, az árucikkek átváltásának – értékük megfeleltetésének arányait és módozatait, a kamatszámítás különböző módjait és szerepét a mezopotámiai gazdaságban stb.

Ha ez a fejezet összefoglaló jellegű is, a következő, az *Ezüst a vert pénz megjelenése előtt* rengeteg technikai adatot is tartalmaz, melyet akár a műszaki tudományok azon művelői is szívesen olvashatnák, akik érdekeltek az ezüst ötvözési technikáiban. Külön rövid fejezet foglalkozik a bizonyos forrásokban említett, de tárgyi valóságában – régészeti lelet révén – nem dokumentált mezopotámiai pénzverés példáival, melyeket a szerző „állítólagosnak" nevez. Ezek létezése a ma rendelkezésünkre álló tárgyi adatok értelmében nem lévén dokumentálva – ide sorolva Szén-Akhé-Eriba (meghonosodottabb, népszerűbb változatában: Szénachárib – szerző megj.) asszír király állítólagos félsekeljeit, valamint Bár-Ráhib király pénzeit. Ez utóbbiakat tárgyi valójukban megtalálták ugyan, de valószínűsíthető, hogy nem az verette őket, akinek sokan tulajdonítják, nem Bár-Ráhib életében keletkeztek, hanem sokkal később. *A pénzverés lehetséges ókori előzményei* a perzsa hódítás előtti Mezopotámia gazdasági folyamataival, valamint ennek kölcsönhatásaival (más kultúrákkal történő érintkezése során) foglalkozik.

Talán legfontosabb és legérdekesebb fejezete a könyvnek az ötödik, mely *A perzsa pénzverés és I. Dareiosz pénzreformja* címet viseli. Fő témája az ókori Kelet gazdasági rendszerében a dáriusi pénzreform által beindított folyamatokkal foglalkozik, részletesen elemezve az Achmenida perzsa birodalom szervezettsége és monetáris politikája körüli rejtélyeket, és jól dokumentált ókortörténészként merészen rámutat arra is, hogy – Hérodotosszal ellentétben – egyes adósságtáblák értelmében a perzsák is adóztak, mint a birodalom többi alattvalói. Egy rövid fejezet szól a babilóniai pénzhasználatról a szeleukida korig, egy másik a törtszámítás módszereinek és használatának a gyakorlatáról. Egy külön fejezet a piaci áruforgalommal, egy másik pedig a kamatláb kérdésével foglalkozik.

Régész szakemberek különösen érdekesnek találhatják a mezopotámiai kincsleletek lelőhelyeit, raktárait összefoglaló fejezetet, mely ki-

mondottan a régészettudomány metodológiájának idevágó módszereit felhasználva került megírásra. Maga az adatközlő szöveg egy Uruk városbeli esettanulmánnyal zárul, míg a legvégső, összefoglaló fejezet – hagyományos, klasszikus történetírói módon összefoglalja a szerzőnek az előző fejezetekben levont következtetéseit, újra kihangsúlyozza gondolatait.

Összességében elmondhatjuk, hogy minden túlzás nélkül ki lehet jelenteni erről a kötetről: műfajában igazi remekmű. Egy dolgos és tehetséges élet munkájának gyümölcse, melynek szerzője nemcsak régészeti és ókortörténeti szakismereteiről, hanem magas fokú általános, interdiszciplináris műveltségéről is tanúbizonyságot tesz. Munkája így elsősorban nemcsak régészeti vagy gazdaságtörténeti, hanem egyben kultúrtörténeti is, melyre méltán kapta meg a Stanfordon a doktori címet (nem mintha nem lett volna addig a pillanatig is a magyarországi asszirológia mindmáig egyetlen akadémiai doktora). Jelen kötet amellett, hogy szakmai szempontból igencsak értékes – és nem kizárt, hogy a közeljövőben világnyelvekre lefordítva is meg fog jelenni – egyúttal könnyen is olvasható, nyelvezete egyszerű, érdekes és közérthető, ebből kifolyólag bízunk abban, hogy a közeljövőben nem fog hiányozni egyetlen magyar nyelven folyó egyetemes gazdaságtörténeti könyvészetből sem.